

Galamdaşlarym: Ata Gowşudow

Category:

Ertekiler, Goşgular, Kitapcy, Powestler, Romanlar, Ýatlamalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Galamdaşlarym: Ata Gowşudow ATA GOWŞUDOW (1903-1953)

Ata Gowşudow 1925-26-njy ýyllarda ownuk goşgular, oçerkler ýazyp başlaýar. 1925-nji ýylda «Ýaş kommunist» gazeti açylanda oňa redaktor bellenýär. Ata Gowşudow mugallym, «Türkmenistan» gazetinde edebi işgär, habarçy, dil we edebiýat institutynda ylmy işgär bolup işlemek bilen Türkmenistanyň dürli künjeklerine aýlandy.

A.Gowşudow türkmen halk döredijiligini toplamakda, öwrenmekde uly iş bitiren ýazyjylaryň biridir. Ol 1940-njy ýyllarda türkmen halk ertekileriniň ençemesini, «Aýal-gyzlaryň aýdymlaryny we lälelerini», «Görogly» eposyny neşir etdirýär. «Magtymguly we halk döredijiligi», «Bagşy we şahyr» ýaly makalalary ýazýar.

Bir tarapdan, belli ertekiçi Ogulgerek ejäniň gürrüňleri, ikinji tarapdan, ýazyjynyň ýurdun bar ýerine aýlanyp, gadymy mirasymyzy toplamagy, durmuş tejribesiniň artmagy geljekki meşhur kyssaçynyň «Gandym awçynyň maşgalasy» (1942), «Dordepel» (1951) ýaly powestleri, uruşdan öň «Perman», uruş ýyllary «Mähri-Wepa», uruşdan soň «Köpetdagyň eteginde» ýaly romanlaryny okyja hödürlemäge ýardam boldy.

Ata Gowşudow bilen ellinji ýylyň güýz aýlary, uniwersitetiň birinji kursynda okap ýörkäm ýazyjylar soýuzynda ilkinji sapar duşupdym. Eserlerini halap okap, gaýybana tanap ýören adamyňa duşmak durmuşyňda ýatjak çykmaýak uly waka bolýar.

Ata aga agras, gatybir geplemsegem däl eken welin, aňyrsynda degişme gürrüňleri ýeterlik ýaly.

– Urşuň yz ýanlary otluda Moskwa, ýazyjylaryň ýygmanyşygyna gitmeli bolduk – diýip, bir bolan wakany gürrüň berdi. – Hawa, Ata Salyh ikimiz Almaatydan aňryk gazak ýazyjylary bilen bir küpede gitdik. Tanyşlykdan soň, olaryň biri, öz galamdaşlary barada söhbet açdy. Ata Salyham Jambyl bilen öň sataşany üçin,

gaty düşünmese-de, söhbetdeşini «Hawa, hawa» diýip, makullan bolup, ýylgyryp otyrды.

Ýaňky gürrüň berýän «Heniz aradan çykmanka, men Jambyla duşdum» diýip ýatlanda, Ata Salyham «Jambylyň täze kitaby çykdy» diýendir öýdýän bolsa gerek. Ellerini çarpyp, makullap gülüp goýberdi. Soň dym-dyrslyk aralaşdy. Sebäbi ýaňky söhbetdeş çay demlenmäge çykdy. Ata Salyh biraz diňşirgenip maňa:

– Atam, näm boldy? Hijiňiziň sesiňiz çykmaýar-la – diýdi.

Menem:

– Atdaş, sen ses çykar ýaly etdiňmi? Dostumyz gaharlanyp çykyp gitdi. Ol: «Jambyl aradan çykdy» diýdi welin, senem oňly düşünmän, elleriňi çarpyp, gülmek güldüň.

Atdaş: «Wah, ol-a bolmandyr» diýip, güp ynanyp, esli wagtlap dymyp oturypdy – diýip, gürrüň beripdi.

Hawa, kanikuldan gelip, ilki baran ýerim Aşgabadyň haýwanat bagy bolupdy. Ýoldaşym bilen baran agyzdaky gyzyly sülgünleri synlap durus. Wagtam gijöýländi. Edil gapdalymyzda iki adamyň gepleşýäni eşidildi.

– Ata aga, gezelençmi?

– Gahrymanlarymy şu бага аýlap ýörün.

Ýalpa şol tarapa seretdim. Görsem, belli kyssaçymyz Ata Gowşudow ekeni. Ýazyny öň birki sapar görüpdim. Baş-on agyz gürrüňem edişipdik. «Tanarmy tanamazmy?!» diýip ikerjiňlendim. Barybir, salam berip, onuň golaýragyna bardym:

– Ata agan salawmaleýkim!

Ata Gowşudow elini uzadyp, tanajak bolup synandy öýdýän. Ýiti-ýiti seretdi:

– Aleýkim, jigi! Gurgunlykmy, aýlanýaňyzmy?

– Tanan dälisiňiz, Ata aga!

– Han ogul, bir görenim-ä meňzedýän. Ýazyp-bozýan ýaşlardan bolsaň gerek.

Men özümi tanatdym. Öňem bir sapar gürrüňdeş bolanymy ýaňzytdym. Gürrüňimiz ugra gitdi. Ol elini arkasynda gowşuryp, synlap ýörşüne gürrüň edip barýar:

– Men şu бага aram-arap aýlanyp durýan. Jandarlaryň hersine nazar aýlanyňda, bir wakany ýatladaýýar. Özüň ýekeje bolsaňam,

telim gahrymanyň ýerine kelläňde pikir öwürmeli bolýaň. Awçynyň ýerine oýlanjak bolsaň, şularam synlamaly-da, haýwanat dünýäsem, görýäňiz, durşyna ummasyz baýlyk. Munam öwrenmeli. Oňa birbada akyl ýetiril bolaymaýar...

Ata Gowşudow uly ýazyjydy, ýöne kiçi göwünlidi. Entek baş-dört goşgusy çykan başlangyç şahyr bilen şeýdip, tirkeşip ýörmegi, pikir alyşmagy şol mahal kalbymda öçmejek täsir döredipdi. Geljekde tebigat dünýäsi bilen barha ysnyşmagyma, oňa diňe peýdalanmak gözi bilen garaman, aňymda täsir almak, guwanmak duýgusynyň ösmegine gönüden-göni gołtgy beripdi.

Ata aga haýwandyr guş-gumrularyň her gözeneginiň alnyna baranda, il içindäki rowaýaty, gürrüňleri aýdyp, düşündiriş berip barýardy. Ol entek ellem ýaşamandy, şonda-da süýrüleç kellesi çap-çaldy. Özi äwmezek, degişgen, sarpaly adamdy.

Ýöne öýekelegräkdí, gönümel häsiýetem bardy. 1952-52-ji ýyllar bolsa gerek, ýazyjylar guramasynyň ýolbaşçylarynyň biriniň otagyna ýygnandyk. Ata Gowşut ýolbaşçy ýazyjy stolunyň üstünde üýşüp duran, dürli ýurtlaryň kyssa kitaplarynyň birki sanysyny eline aldy-da:

– Hä, bularyňam geregi çykýarmy, ýa bulardan öwrenjek bolýarmyň? – diýip, çalarak çetine degjek bolýan ýaly, ýaňsýlarbrak sorady.

Ýolbaşçam Ata agadan 15-16 ýaş kiçiligi üçinmi ýa jaý jogap tapyp bilmäni üçinmi, çekinibräk:

– Bularam okamal-a – diýip, garyljagrak sözläp, gyýtagrak bakyp, jogal berdi.

Bir sapar öýlerine baranymda, ol otuzynjy ýyllarda Kerki töwereginde «Türkmenistan» gazetiniň ýörite habarçysy bolup işlänini, käbir ýaşulylar bilen ýörite söhbet edendigini süýjüdi gürrüň berdi. Öz döwründe ýörgünli «Juma» oýnunam şol taýlaryň durmuşyndan öwrenip ýazanynam gürrüň arasynda ýatlady.

Ata aganyň öýünde myhman bolup men bir zada geň galdym: ýazyjy şol etraplaryň käbir adamlarynyň atlaryny köplenç aýaly Bossan daýzadan soraýardy:

– Bossan, hol 300 goýunly baýyň ady nämedi? Ýadyňa düşýändir-ä, Bossan! Pomidory mallaram, iýmän, ysgap-ysgap geçibererdi.

Şo töwerekde ilki pomidor ýetişdiren adamyň ady ýadyňa düşýämi? – Ata aga uludan demini aldy. – Ol ýyllar Ahal-da bag juda azdy. Çüli bilen Babarapda almalyk bardy. Hemme ýerde känräk üzüm bolardy. Bu töwerek düme bugdaý ekerdi. Gawungarpyzyň-a adam ýokdy.

Ata aganyň esliräk ýüwrüp ýörenje gyzlary hem Ilşat diýen ogly bardy. Gyzlarynyň atlary geňräk, owadan, utgaşykly, bolany üçin, häzirem ýadymda: Şemşat, Gülşat, Baharşat, Bolşat, Nurşat.

A.Gowşudow bimahal, ýaňy elli ýaşynda (1903-1953) aramyzdan gitdi. Ony örän uly märekä goşulyp, talyplar bilen jaýlamagada gatnaşypdyk.

Ata Gowşudowyň kitaplary biziň ýaşlyk ýoldaşymyz bolupdy.

Türkmen edebiýatynyň taryhynda mynasyp orny eýeleýän, edebiýatyň aýry-aýry döwürlerde ösüş basgançaklaryna galmagyna basalga beren Ata Gowşudowyň käbir gahrymanlary okyjynyň aňynda ýaşap gelýär. Ol bolsa belli kyssaçymyz Ata Gowşudowyň ýatlanmaga mynasyp ýazyjymyz bolanlygynyň alamatydyr.

Kaýum TAŇRYGULYÝEW,

Türkmenistanyň halk ýazyjysy. Ýatlamalar